

bi cauerent. Edito deinde scripto, sui facti rationem exponit, suâque voluntate, consilio, & opera, Pontificios libros esse crematos profitetur.

Catarinus

Diximus Syluestro Prierati acriter fuisse responsum à Luthero. Ambrosius Catarinus Italus, illum postea defendendum suscepit, edito libro de Pontificis Romani dignitate. Lutherus autem prolixè respondet, & loca quædam Danielis interpretatus, tyrannidem Pontificiam ibi depictam esse docet, & quæ de Antichristi regno præsignificauit ille, prorsus ad pontificatum Romanum pertinere contendit. Catarinus deinde factus est Archiepiscopus Cossentinus.

LIBER TERTIVS.

FRidericus princeps, interea dum Cæsare ad agendos Wormaciæ conuentus euntem comitatur, effecerat vt Cæsar velle se Lutherum euocare diceret, & coràm audire. Quod vbi Lutherus è Friderici literis cognouit, sub

M. D. XX.

*Lutherus
accesit
à Cæsare*

exitum Ianuarii rescribit, vehementer sibi gratum esse, quodd Cæsar huius causæ, quæ publica sit, cognitionem ad se recipiat. Orat etiam vt & Cæsar & ipse, ad immanem illam feruitutem, & orbis Christiani miserrimum statum sub Pontificatu Romano, respiciant. Solicitante igitur Friderico, Cæsar sexta die Martii scribit Luthero, potestatem ei se face-

re ad se veniendi, ac deinde redeūdi domum. Utque hoc ei tuto liceat, publica fide se præstiturum, vt ex eo scripto, quod simul mittat, plenius videre liceat. Iubet igitur vt se statim det itineri, & intra vigesimumprimum diem adsit. nec esse quòd vim aut iniuriam metuat: se curaturum ne quid omnino sit fraudi. Romani Pontifices die Iouis, qui Paschæ diem antecedit, antiqua consuetudine solent magnis imprecationibus deuouere & execrari certa quædam hominum genera: primùm hæreticos, deinde piratas: item qui literas & diplomata Romanæ curiæ corrumpunt: & similes. Leo autē decimus, eo die, quem diximus, huius anni, qui tum erat quintus Calendarum Aprilis, Lutherum nuper ab ipso damnatum, eiusque sectatores huic numero coniungit, & simul execratur. Vulgò vocant Bullam cœnæ Domini. Huius autem imprecationis formulam post adeptus Lutherus, populari sermone vertit & explicat, non sine scommatis multoque sale. Cæsaris vbi literas accepit Lutherus, Wittembergæ deductus ab ipsius caduceatore, Wormaciam petit. Quumque propius iam accederet, & paucis abesset milliaribus, plerique dehortabantur, eò quòd ipsius erant nuper exusti libri. Quo quidem præiudicio iam ipsum esse damnatum, & in summo futurum discrimine dicebant, illata mentione quid accidisset ætate superiore Ioanni Husso. Ve-

Bulla cœnæ
Domini

rùm ipse magno quodam animi robore periculum omne contempsit: & terrorem hunc atque metum à fatana sibi dicebat adferri, qui cōfessione veritatis, & quidem loco tam illustri, regnum suum labefactari videat. Itaque progressus Wormaciam venit, ad decimum sextum Aprilis diem. Postridie vocatus, vbi coram Cæsare ac frequenti Principum concilio constitit, Eccius iureconsultus mandatu Cæsaris verba facit: &, Duæ sunt, ait, causæ, cur Cæsar de consensu Principum omnium & ordinum, te iussit accersiri, Martine Luthere, de quibus vt ex te cognoscam mihi mandauit. Primum, an hos libros abs te conscriptos esse fatearis, & pro tuis agnoscas. Alterum, an retractare quicquam in iis, an verò quæ scripta sunt velis tueri. Aderat Luthero iureconsultus Witembergicus, Hyeronimus Schurfus. Is librorum inscriptionem recitari iubet. Quo facto, Quantum ad libros, inquit Lutherus, pertinet, meos esse profiteor & agnosco: sed an propugnare velim quæ scripsi, vt ad hoc legitimè respondeam, quando quidem res maximi est momenti, & ne quid præcipitanter à me fiat, deliberandi spatium posco. Re communicata, Quanquam, ait ille, de scripto Cæsaris facile tibi fuit, causam cur sis euocatus intelligere, atque idcirco tibi non licebat moram vllam interponere, quò minus iam responderes, tamen Cæsar pro sua clem

men

*Lutherus
coram Cæsare respon
det.*

mentia, diem vnum ad cogitandum tibi largitur, & vt cras ad hoc ipsum tempus denudè te sistas, & quid tui sit propositi, non scripto, sed oratione testatum facias, iubet. Quòd moram istam adhiberet, plerique putabant non fore constantem. Altera luce quum ad horam adesset, inquit Eccius, Ei quod secundum fuit postulato, heri non respondebas, modò quid adfers? num illa tua scripta vis tueri? Tum Lutherus, Qui sunt à me conscripti libri, non sunt eiusdem generis nec argumenti omnes. Nam ex iis aliqui solùm ad fidei & pietatis doctrinam pertinet, quibus etiam aduersarii mei præclarum dant testimonium. quos quidem si abiurarem, officium viri boni neglexisse iure queam incusari. Sunt alii, quibus pontificatum Romanum & Pontificiorum doctrinam reprehendo, qui maximis incommodis rempublicam Christianam affligerunt. Quis enim non videt, quàm miserè hominum conscientiarum legibus vexentur atque decretis Pontificum? Si nunc hos liberos aboleam, illorum tyrannidem confirmauero. Quod ipsum eò maioris erit præiudicii, quum audietur illud à me factum Cæsaris & Principum auctoritate. Tertium genus est eorum, qui scripti sunt in quosdam priuatim, qui & Romanam illam nequitiam defendere volunt, & vbique mihi calumniam struunt: & tamen in iis nihil retractare velim, etiamsi

fateor me vehemētiorem fuisse quàm deceat. Facto dicendi sine, Eccius asperiori vultu, Non respondes, inquit, ad rem: neque tuū est, ea quæ Cōciliorum auctoritate sunt olim definita, rursus in quæstionē aut in dubium vocare. Planum & simplex responsum abs te petitur, an tua scripta velis esse rata. Tum Lutherus, Quoniā iubetis, ait, vt planè respondeam: hæc est mea sententia, Quòd nisi Scripturæ sacræ testimoniis vel euidenti ratione conuictus fuero, me non posse quicquā eorum quæ scripsi vel docui, reuocare. Nam vt conscientiam ipse meam vulnerem, non cōmittam. Pontifici autem Romano & solis Conciliis non credo, nec ipsorum auctoritatē recipio. Nam & errarunt sapius, & sibiipsis pugnantiā dixerunt, & errare possunt atque falli. Eccius paucis obmurmurabat doceri non posse Concilium vllum aliquando errasse. Lutherus contrà profitebatur se & posse & velle. Atque ita tunc discessum fuit. Postridie Cæsar epistolam mittit in concilium Principum, Maiores suos & Christianam religionem esse professos. & ecclesiæ Romanæ semper obtemperasse. quūque Lutherus nunc eam oppugnet, ac sententiæ suæ pertinaciter insistat, proscripturum se eum atque socios, & aliis vsurū se remediis, ad incendium hoc restinguendum idoneis. Quam autem ipsi dedisset fidem, eam se seruaturum, vt saluus & incolumis domum reuer-

Diploma
Cæsaris cō-
tra Luthe-
rum

reuertatur. Ea Cæsaris epistola diu multum-
que fuit in senatu Principū disceptata. neque
deerant (vt fertur) qui Constantiensis Con-
cilii decretum & vestigia secuti, fidem ei mi-
nimè seruandam esse dicerent. Sed huic sen-
tentia, tum alios, tum Ludouicum Palatinum
Electorem, restitisse vehementer aiunt, quòd
ad Germanici nominis labem atque dedecus
sempiternum ea res pertineret. Quapropter
non modò ei seruandam fidem, sed neque te-
merè damnandum esse plerique censebant, eò
quòd magni res esset futura momenti, quic-
quid demum Cæsar decreuisset: quem in hac
ætate positum, à Pontificiis administris im-
pelli videbant aduersus Lutherum & exacui.

Diebus aliquot interiectis, Episcop⁹ Tre-
uirensis, vicesimumquartum diem Aprilis Lu-
thero cōstituit, vt ad se veniat. Aderant Bran-
deburgicus princeps Elector Ioachimus, Sa-
xonix princeps Georgius, Augustanus Epi-
scopus, & alii quidam proceres. Quùmque Lu-
therus ab Episcopi sacrificio deductus, & à
Cæsaris caduceatore, venisset: ibi Væus iure-
consultus Badensis, nomine Principum cœpit
eum monere, vt suæ & tot animarum illius cul-
pa pereuntium memor, sententiam mutaret,
& aliquid de proposito remitteret. alioqui
futurum vt Cæsar, qui iam non obscure quid
sui sit propositi ostendit, extra fines Imperii
eum reiiciat, nec in Germania sedem vllam il-

Lutheri
constantini

li esse patiat. Ad hæc Lutherus, Quiduis, inquit, patiar, vitam quoque profundam potius, quam à manifesto verbo Dei discedam. Est enim Deo magis quàm hominibus obediendum. Tum Væus inter alia cœpit hortari, vt Cæsaris atque Principum cognitioni sua scripta subiiceret. Tum ille, Quid ni? inquit. Nolo equidem videri vnquam defugisse, vel Cæsaris vel ordinum Imperii, sed ne aliorum quidem iudicium, modò id Scriptura duce fiat, & verbo Diuino, quod tam apertè pro me facit, vt nisi hoc ipsum me redarguat erroris, non possim à sententia discedere. Itaque vos oro magnoperè, vt saluam mihi liceat tueri cōscientiam. Ibi Brandeburgicus, Num hoc, inquit, vis, te non cessurum, nisi cōiunctum sacra Scriptura? Planè, respōdit Lutherus, aut euidentissimis rationibus. Dimisso igitur concilio, Treuirensis aliquot suis adhibitis familiaribus, denuò illum cœpit admonere per Eccium iureconsultum, qui pro Pontificatu Romano multa locutus, nihil potuit proficere. Atque ita tum disceditur. Altera die Treuirensis iterum interpellat, vt Cæsari, ac Principum senatui iudicium permittat absque conditione. sed id frustra fuit. A meridie quàm ad Treuirēsem denuò quidā venissēt vocati, postulāt vt futuro saltem Concilio sua submittat. Assentitur ille, modò Scripturæ res agatur auctoritate. Post hæc Treuirēsis omni-

bus rémotis priuatim cum eo collocutus, quo modo huic morbo tã graui, tãmq̃ periculoso fit medédum, exquirít. Ille quod Gamaliel quondam suafisset Pharisæis atque Scribis, optimun esse consilium, neque Deo repugnandum esse dicit. Tunc demũ Episcopus, quum nihil proficeret, benignè dimittit, séque curaturum ait, vt publica fide domum redeat. Non multò post Eccius iureconsultus Episcopi mandatu venit: & Quoniam Cæsaris atque Principum admonitiones repudiasti, faciet, inquit, Cæsar deiceps, quod erit ipsius officii. Et nunc quidem tibi mandat, vt hinc è vestigio discedas, & in reditum dies vigintivnum tibi largitur. Quam etiam fidem dedit, eam tibi seruabit inuiolatam: & hoc insuper mandat, vt domum profectº, neque scripto neque voce populum in via cõmoueas. Ad hunc ergo modum dimissus, gloriam Deo tribuit, & ad vicefimum sextum Aprilis diem discedit, comitatus eodem quo prius, caduceatore Cæsaris. Ex itinere scribit ad Cæsarem, & actionem omnem paucis repetit. Scribit item ad reliquos ordines & Principes, quandocunque Cæsari visum fuerit & ipsis, venturum se fide publica quò iusserint, causãque suã apud equos & nõ suspectos iudices disceptaturum. Ad hoc ferè tempus theologi Parisienses Lutheri libros damnabant, & ex illo, qui est inscriptus De captiuitate Babylonica

Theologi
Parisienses
Lutheri li-
bros dam-
nant

capita collegerant. Huic illorum decreto respondet Melanchthon, sed & Lutherus, verum iocose. Porro theologi Parisienses primum totius Europæ locum in eo genere sibi vendicant. Sunt quidem in iis nonnulli præclari ingenii, verum alio digni contubernio & meliori cultura. Leo Pontifex iam antea fœdus inierat cum Heluëtiis, vt si quando res ita posceret, ipsorum vteretur opera. Gallia quoq; Rex qui pacem antè cum illis firmauerat, eos de fœdere sollicitabat, deq; milite sibi subministrâdo. Zuinglius autè pro concione vehemèter dissuadebat, & quàm esset nõ modò turpis hæc militia, verumetiam impia, demonstrabat: & multis in medium adductis incommodis, ad maiorum institutum atque frugalitatem, qui rem pecuariam & agriculturam exercuisset, & præclare multa fecissent, eos adhortabatur: sed frustra. Nam à multa sollicitatione, donis & pollicitationibus expugnati proceres, multitudini persuadent. Itaque omnis Heluëtiorum ciuitas, fœdus cum illo hoc anno facit, & militem promittit. Soli verò Tigurini Zuingliũ secuti, recusant, & iureiurando confirmant, nullum donum aut stipèdium accipere ab vllò Principe, militandi causa. Filius deinde natus est Regi, Carolus, pro quo si deiubent in Baptismo Heluëtii, missis legatis. Porro tredecim hodie continentur pagis, vt vocant, Heluëtii. Hi sunt Tigurini, Bernates, Lucer-

Zuinglius
à militia
mercenari
a dehorta
tur

Heluëtio-
rum pagè

Lucernates, Vrani, Suitēses, Vnterualdii, Tugiani, Glareani, Basilienses, Solodurii, Friburgii, Schafusiani, Apecellenses. Hi sunt arctissimo fœdere coniuncti per iusiurandum, & equali vtūtur iure, ac veluti communem rem publicā administrāt. Ex iis omnium primi fœdus inierunt Vrani, Suitenses, Vnterualdii, quū eiecta nobilitate, qua premebantur, in libertatē sese vindicaret. Fuit hoc anno salutis millesimo trecētesimo decimoquinto. His deinde Lucernates, postea Tugiani, sexto loco Tigurini, & ab his Bernates, accesserūt. Basilea se rē postrema sese coniunxit. Eorum deinde sunt facti focii, sed non iisdem legibus, neque tanta necessitudine, Rhœti, Lepontii, Seduni, Veragri, Sangallii, Mullusiani, Rotuillenses. Cæsar, qui tum ætatis annum vigesimū primum excefferat, publico decreto Lutherum octaua die Maii proscribit. Aiunt edictū à paucis aliquot fuisse conflatum. Nam ex Electoribus nonnulli fatentur non se fuisse conscios, vt suo loco de Coloniensi dicetur. Moguntinus, qui Cancellarius est Imperii, multum in hisce rebus potest. Vtcunque sit, ea lata sententia, permagnam Cæsar iniit gratiam; ita quidem, vt à Gallis abalienato profus animo, fœdus cum eo Pontifex iniret, sicut paulò post dicemus. Ab ea promulgatione Friericus princeps, ex nobilitate nonnullis, de quorum fide compertum habebat, negotium

Cæsar Lutherum proscribit

Lutheri secessus vel: eremus.

dabat, vt in locum quēdam secretiorem, & ab hominum frequentia remotum, deducerent Lutherum, vitandi causa periculi. Quod quidem summa diligētia fuit & taciturnitate administratum. In hac sua solitudine, varias epistolas ad amicos, & libros etiam Lutherus emittit, De abroganda missa priuata, quem suis fratribus Augustinianis inscribit, De votis monasticis, ad parentem suum Ioannem Lutherum, & aduersus Iacobum Latomum theologum Louaniensem. Augustinianos autem ad fortitudinem & constantiam hortatur, & in Friderico principe magnum ipsos habere præsidium dicit, quod sit prudens & veritatis amans, & à iudiciis temerariis alienissimus. Cœperant illi tunc omnium primi intermittere ritum missarum: quē postea illorum exemplo, in vniuersum aboleri academia Wittebergica à Friderico principe petiit. Cæsaris frater Ferdinandus Austriae princeps, hoc anno ducit in matrimoniū Ludouici Hungariæ regis sororem Annam. In tanto numero aduersariorum Lutheri, Britannia rex, Hæricus octauus, illum etiam oppugnat, sumpto scribendi argumento ex Captiuitatē Babylonica. Lutherus, vbi cognouit, acerrimè respondet, in eiuſque causæ defensione, nullius hominis dignitatem aut splendorem quicquam apud se valere demonstrat. Leo Pontifex honorificum Regi cognomen idcirco tribuit,

*Rex Angli
& scribit in
Lutherum*

buit, Defensorem appellans Ecclesiæ.

Quum priuatæ quædam offensiones intercederent inter Imperatorem Carolum & Gallicæ Regem, ventum est ad arma: & primò quidem in Hispaniæ finibus, inque Belgio. Tenebant tum Galli Parmam & Placentiam. Id permolestè grauitèrque Leo Pontifex ferebat. Quumque etiam nuper tentassent Regium Lepidi, prorsus ab illis animum auertit, & fœdus cum Cæsare fecit. Coniunctis ergo viribus, Parmam & Placentiam Gallis eripiunt, & Mediolanum urbem capiunt, & hostem ex Insubria, quam totos iam sex annos ille tenebat, depellunt, & Sfortiam deinde restitunt, administrantibus bellum Prospero Columna, & Ferdinando Daualo Piscario.

Bellum in Insabria.

Non multò post eum allatum nuntium, Leo annum ætatis agēs quadragesimum septimum, decessit è vita, nō absque veneni suspicionem. Filius erat Laurētii Medices, ac proauū habuit Cosmū. Eodem propè tēpore Solymanus nuper factus Turcarum Princeps, Ludouico Bohemiæ regi & Hūgarix, qui sororè Cæsaris Mariam habebat in matrimonio, bellum facit, & plurimis occupatis oppidis atque castellis, Belgradum urbem, Hūgarix propugnaculum, ad Danubii & Sauri cōfluentem capit, & opere præsidioq; munit. Dum verò Cæsar in Germania moratur atq; Belgio, valde graues ortæ fuerunt per Hispaniã seditiones.

Leonis Pontificis mors

M. D.

XXII.

Vt ergo nascenti malo tempestiuè occurreret, constituto prius iudicio & senatu, qui ius redderent, perque suam absentiam, Imperii negotia procurarent, classe vectus in Hispaniam redit. Domum Cæsar rediens, Angliæ Regem iterum inuisit, & vt firmum haberet amicum in Galliæ Regem, aureorum millia cētum trigintatria promittit ei dare quotānis. Tantundem enim ex pacto Galliæ Rex Anglo pendebat, eiusque forori Mariæ, quotannis. Galliæ Rex, vt amissa per Italiam recuperaret, omne robur eò conuertit. De Zuinglio supra dictum est. Episcopus verò Constantiensis Hugo, cuius ad iurisdictionem ecclesiasticam Tigurini pertinent, senatum interpellat, & cuiusmodi querelas audiat de Zuinglio, qui nouum doctrinæ genus inuexerit, ostendit. Ille suam causam ad senatum defendit, eique satisfacit. Zuinglio deinde cōiuncti quidam alii, per literas orant Episcopum, ne quid aduersus Euangelii doctrinam decernat: neque turpem illam & infamem vitam sacerdotum amplius ferat, sed coniugium illis permittat. In eandem quoque sententiam scribit Zuinglius ad omnes Helueticos. Lutherus interim, quum per menses aliquot delituisset, Wittembergam reuertit. Et quoniam à Friderico principe non erat reuocatus, orat per literas, ne in malam partem hoc accipiat, simulque rationem reddit sui reditus, maximè quòd

quòd per ipsius absentiam excitatæ fuerant in ecclesia Wittembergensi turbæ. Nam Andreas Carolostadius, interea dum Lutherus abest, diuersa dogmata proposuerat, & tumultuose statuas è templis eiecerat, concitata plebe. Lutherus autem hac de causa potissimum reuocatus à suis quum redisset, factum istud Carolostadii damnat, demonstrans non hoc ordine progrediendum, sed imagines atque statuas primùm esse remouendas ex animo, populùm que docendum, sola fide nos placere Deo, statuis verò nihil profici. Sublatis illis ad hunc modum, & rectè informatis animis, nullum esse periculum amplius ne quid noceât, & sponte collapsuras. Non se quidem repugnare quominus tollantur: sed hoc à Magistratu fieri debere, neque permittendum vt vulgò & promiscuè fiat ab omnibus. Gliscebat ad hoc tempus occultè secta quorundam, qui cum Deo sibi colloquium esse, & mandatam se habere dicebant, vt impiis omnibus interfectis nouum constituerent mundum, in quo pii solùm & innocentes viuerent, ac rerum potirentur. Hi suas opiniones clanculum disseminabant, in illa potissimum Saxonix parte, quæ est ad Salam flumen, eorùmque sententiã laudabat etiam Carolostadius, vt quidem Lutherus refert. Quùmque victus auctoritate Lutheri, nõ potuit quod vellet, Wittébergæ perficere, deserta demum statione transiit ad illos. Ex

*Carolo-
stadii*

*Imagines
quomodo
tollende*

*Anabapti-
starum
origo*

hoc hominum genere atque officina prodiit Thomas Muncerus, quo quidem auctore per Turingiam & Franconiam, post nata est popularis in Magistratum seditio, vt suo loco recitabitur. Lutherus deinde certior factus in conuentibus Bohemorum esse qui Pontificis & ecclesiæ Romanæ suaderent auctoritatem recipiendam, alioqui dissidiorum & offensionum nullum esse finem futurum: dat literas ad illos tertio Calendas Augusti, quibus monet vt prouideant, ne dum sectas illas minores abolere student, in alias incidant longè deteriores, cuiusmodi sint omnes pōtificiæ prorsus insanabiles. Nusquam enim sunt plures sectæ quàm in regno pontificio: quod vel solis Franciscanis demonstrari potest, qui multipliciter inter se differant. Post hæc librum edit Lutherus, aduersus falsò nominatū ordinem Episcoporum. Agebant interea conuentus Noribergæ ordines Imperii, quò Ludouicus rex & proceres Hungariæ legationem miserunt amplissimam, & de Turcica inmanitate miserabiliter conuesti, firma petebant auxilia & diuturna. Misit quoque legatum eò Pontifex Adrian⁹, & Octobris die quinto per Hieronymū Rorarium, è suis cubiculariis vnum, qui ante legatum in Germaniam venit, ad Fredericum principem dat literas officii plenissimas. Hortatur autem & petit, vt ipse, qui sit Imperii Princeps, in cuius tutela versetur ecclesia

*Comuētus
Noribergi
cus*

desia Romana, in mediū ea consulat, quæ ad dignitatem ecclesiæ Apostolicæ, & ad publicā tranquillitatem pertinebunt: in eoque maiorū vestigia sequatur. Ferdinandus Austriae princeps, vrgebat vehementer sententiam latam aduersus Lutherum anno superiori, & in ducatu Wirtēbergenfi, quem tūc tenebat, grauisimū proposuit edictum, vigesima sexta die Nouembris, ac premiū delatoribus cōstituit: & passim in suis prouinciis grauitè in eos, qui pontificiis legibus non parerēt, animaduertit.

Ferdinandus Lutheranos persequitur

Hoc anno diem supremum clausit Ioannes Reuchlinus, ætate grauis. Mortuū celebrauit Erasmus Roterodamus pulcherrimo dialogo, dum & immortalitatem, & trium linguarū cognitionis principatū ei tribuit. Sub exitum Nouēbris, Adrianus dat literas ad reliquos ordines Noribergæ cōgregatos, aduersus Lutherū, quibus admodum sibi dolere ait, malū illud in ea regione natū videri, vnde ipse genus duceret. hoc etiam eò dolere magis, quod ex nobilitate complures ei fauere intelligat, & nunc eousque factam progressiōnem, vt ecclesiasticorum dignitas per Germaniam imminuatur, & possessiones etiam in discrimen veniant. Rogat igitur & hortatur, vt reconciliatis animis, & omni deposita offensione, incumbant diligenter, & ad illud commune restinguendum incendiū, accurrant. Adrianus eiusdē propè sententiæ literas tunc etiam dabat

Io. Reuchlinus moritur

Acta Noriberge

*Adriani
natales*

ad quosdam priuatim. Et ab Argentinensi qui de senatu, post multam doctrinæ Lutheri detestationem postulabat, ne quos illius aut sociorum libros euulgari permetterent, & iam excusos, non modò supprimerent, verum etiam flammis abolerent. Erat Adrianus humili loco natus ex vrbe Traiecto, quam vocant Vtricam, ad Batauorum fines. Louanii dedit operam literis, & aliquot post annis, quum eruditionis & probitatis nomine commendaretur, Maximiliani Cæsaris è filio nepoti Carolo præficitur erudiendo. Quum autem is iam factus grandior, ad equestre studium animum adiiceret, ad Ferdinandum Hispaniæ regem ille mittitur legatus, ab eoque Derthusensem episcopatum est adeptus. Et quum è vita Rex migrasset, ad Carolum nepotè delata summa rerum, ex legato factus est cõsiliarius. Disfidebat id temporis Leo pontifex à Cardinalibus, qui coniurauerant in ipsius necem, ita quidem vt exilio quibusdam, aliis autem terribimo carcere multatis, triginta vnũ crearet eodem tempore novos Cardinales, partim sui muniendi, partim conflandæ pecuniæ causa. Fuit hoc anno salutis millesimo quingentesimo decimosextimo. In his etiam erat Adrianus. Venit post in Hispaniam Carolus, nuper aui Ferdinandi factus hæres atque successor. Mortuo deinde Maximiliano creatus Cæsar, & in Germaniam euocatus, Adrianum sum-

ma

mae rerum per suam absentiam præficit. neque multo post ingens fuit orta per Hispaniam seditio. Leone mortuo, quum Iulius Medices & Alexander Farnesius ambirēt pro se quisque, ecce Adrianus & absens & incognitus, huius anni mensis Ianuarii die nona renūtiatur Pontifex. Qui accepto sui pōtificatus nuntio, post aliquot menses, idoneam nactus tempestatem, profectionem suscipit. Et quanquam eo ipso tempore, Cæsar ex Belgio sedandi causa tumultus in Hispaniam redierat: ille tamen nō salutato discedit, datis ad eum literis peramicis, & expositis causis, cur ita properaret.

Itaque sub exitū Augusti venit Romam. quo quidem tempore Solymanus in tertium mensē obsidebat Rhodum, ac demum septimo mense, quum Equites eius loci fortissimi me se defendissent, omni destituti auxilio, deditione cepit, die viceesima quinta Decembris, maximo sanè non detrimento solū, sed etiam dedecore nostro. Gliscente contra Zuinglium offensione, quum tam in vrbe quàm foris, doctrinam eius vt impiam & minus orthodoxam, pro concione multi traducerent, imprimis autem ii qui dicuntur Dominicani: ipse verò cum sacris literis eam congruere, & id velle se demonstrare diceret: senatus Tigurinus ministris omnibus ecclesiæ suæ ditionis mandat, vt ad viceesimum nonum Ianuarii diem, dissidii religionis causa, Tigur-

*Rhodi ex-
pugnatio.*

M. D.
XXIII.

*Disputatio
Tiguri.*

ri conueniant. Constantiensem quoque rogant episcopū, vt aut ipse veniat, aut è suis aliquē eò mittat. Zuinglius iam antè certis locis atque thematis doctrinā suam incluserat, numero ad sexaginta septem, quæ prius euulgata tum proponit, & ad congressum omnes inuitat. Ibi Ioānes Faber, episcopi vicarius, conatur periuadere, certamen hoc non esse huius loci, verū ad Concilii notionem pertinere, quod breui sit futurum. Vrgente autem Zuinglio, & postulante siquid habeat, vt ne dissimulet: ille scripto se refutaturum ipsius dogmata profitetur. Dimisso conuentu, senatus edicit, vt traditionibus hominum omisis, Euangelium purè doceatur, è veteris & noui Testamenti libris.

LIBER QVARTVS.

*Adriani
ad Principes
legatio*

ADrianus Pontifex legato suo formulam dederat actionis: & primò quidem commemorari iubet apud Principes, quantum sibi doleat, turbam istam atque seditionem à Luthero concitari, tum quòd ad animæ detrimentum, & ad gregis, quem suæ fidei Christus commiserit, dissipationem ac interitū ea res pertineat, tum quòd in ea gente atque populo istud acciderit, vnde genus & originem ipse ducat, qui quidem populus ab omni vel suspitione hæresis fuerit semper alienissimus. Nunc quum facillimè & proffigare Luthe-